

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

UDK: 378 (497.7)

ISSN: 1409-9187

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

2019 - 2020

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГОДИНА 9

VOLUME IX

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

2019 - 2020

ГОДИНА 9

VOLUME IX

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

За издавачот/ For publisher
Проф.д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Мишко Цидров
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Editorial board

Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Misko Dzidrov, PhD
Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD

Редакциски одбор

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
проф.д-р Трајче Стојанов
проф.д-р Деспина Сивевска
проф. д-р - Ирена Китанова
проф. д-р Билјана Митевска Попевска
проф. д-р Даниела Коцева

Editorial staff

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD
Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD
Prof. Blaze Kitanov, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolova, PhD
Prof. Trajce Stojanov, PhD
Prof. Despina Sivevska, PhD
Prof. Irena Kitanova, PhD
Prof. Biljana Mitevaska Popevska, PhD
Prof. Daniela Koceva, PhD

Главен и одговорен уредник /

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска

Managing editor

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD

Технички уредник

доц. д-р - Верица Јосимовска

Editor in chief

Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Снежана Кирова
(англиски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova
(English)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office
Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krstе Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА
CONTENTS

Проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска ОБРАЗОВАНИЕ ПО КЕМБРИЦ – поблиску или подалеку од учениците?	5
Снежана Јованова-Митковска, Билјана Попеска МОДЕЛИ НА НАСТАВНА РАБОТА	23
Снежана Мирасчиева ДИДАКТИЧКАТА ФУНКЦИЈА НА ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС	37
Емилија Петрова Ѓорѓева МОТИВИРАНОСТ НА НАСТАВНИКОТ ЗА САМООБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ	43
Вон. Проф. д-р Даниела Коцева ИНСТАЛИРАЊЕТО НА ИСЛАМОТ НА ТЛОТО НА ЕВРОПА И НОВИОТ СВЕТ НИЗ ПРИЗМАТА НА ИМИГРАЦИЈАТА	53
Верица Јосимовска НАУЧНИТЕ КОНЦЕПЦИИ НА Д-Р АНДРИЈА ШТАМΠΑР ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА НА МЕДИЦИНСКАТА СЛУЖБА ВО КРАЛСТВОТО НА СХС	61
вон.проф Оливер Цацков КАКО ДА ИМ СЕ ДОБЛИЖИМЕ И ДА ГИ ЗАЧУВМЕ ИСТОРИСКИТЕ СПОМЕНИЦИ НА КУЛТУРАТА ВО ИСТОЧНА МАКЕДОНИЈА	67
Снежана Јованова-Митковска НАСТАВНИ СТРАТЕГИИ ВО НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ И ОПШТЕСТВО	75
Биљана Иванова, Снежана Кирова, Драгана Кузмановска АНКСИОЗНОСТА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК	83
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Лидија Ристов ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ОД БАЈКИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК	95

Колешките и колегите од Факултетот за образовни науки, овој број од Зборникот му го посветуваат на професорот д-р Блаже Китанов, кој сиот свој професионален живот го посвети на растежот на институцијата, но и на науката, педагогијата и литературата, со што трајно се вгради во темелите не само на факултетот, туку и на педагогијата и педагошката наука во државата. Во таа чест и во име на сите благодарни генерации, му посакуваме среќно пензионирање и долги и плодни пензионерски денови.

**НАУЧНИТЕ КОНЦЕПЦИИ НА Д-Р АНДРИЈА ШТАМПАР
ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА НА МЕДИЦИНСКАТА СЛУЖБА
ВО КРАЛСТВОТО НА СХС**

Верица Јосимовска

Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“–Штип

Апстракт: Принципите врз кои била организирана здравствената служба во Кралството на СХС се однесувале на интеграција на превентивната и куративната медицина со нагласен акцент на превентивата. Во теориска и практична смисла, постоечката организација успеала да примени превентивно-хигиенски и социјално-медицински сфаќања кои одговарале на една аграрна земја. Голем придонес во градењето на здравствената служба имаат принципите воспоставени од д-р Андрија Штампар.

Клучни зборови: *социјално-медицинска служба, здравствена заштита, Кралство на СХС, Македонија*

**THE SCIENTIFIC CONCEPTIONS OF DR. ANDRIJA STAMPAR FOR THE
MEDICAL SERVICE ORGANIZATION IN THE KINGDOM SCS**

Verica Josimovska

Faculty of Educational Sciences, University “Goce Delcev”-Stip

Abstract: The principles on which the health service was organized in the Kingdom of SCS referred to the integration of preventive and curative medicine with an emphasis on preventive. In theoretical and practical sense, the existing organization has managed to apply preventive-hygienic and social-medical concepts that correspond to an agrarian country. The principles established by Dr. Andrija Stampar have a great contribution in building the health service.

Key words: *Social Medical Service, Health Care, Kingdom of SCS, Macedonia*

Д-р Андрија Штампар¹, творецот на современите научни концепции

---

¹ Д-р Андрија Штампар се родил 1888 год. во с. Дреновци, општина Славонски Брод во Хрватска. Медицински факултет завршил во Виена во декември 1911 год. Што се однесува до Вардарска Македонија останал забележан како основач на социјалната медицина, превентивата и јавното здравство врз научни концепции. Тој бил омилен и често биран за почесен член во многу општини, а многу места, улици, училишта и институции го носеле неговото име. Детското одмаралиште на Пелистер го нарекувале Штампаревац. Во Тетово општинскиот одбор одлучил градскиот плоштад да го именува по неговото име. Сето тоа ја отежнувало неговата положба зошто безкорпулозните политичари чувствувале завист. Поради конфронтации со кралот Александар

за организација на здравствена заштита и родоначелник на социјално-медицинската служба, не само во Вардарска Македонија туку во целото Кралство, отворил нова страница во историјата на медицината во Македонија. Тој на 28 мај 1919 година бил именуван за началник на одделението за национална, јавна и социјална хигиена при Министерството за народно здравје (МНЗ). Тоа на полето на здравствената заштита била една од најодговорните задачи во државата. Неговото именување значело почеток на организација на јавното здравство, кое било апсолутна новина за југословенските простори.

Моделот на здравствена заштита што го поставил д-р Андрија Штампар тргнувал од начелото:

- право на здравје и одговорност на државата за здравствена заштита на народот,
- медицинско единство (на превентивната и куративната медицина),
- примена на научни методи во медицинската пракса и активна соработка со народот.

Во така тешка и сложена ситуација, Штампар започнал да гради и спроведува стратегија на здравствена заштита врз нови, научни и револуционерни принципи. Успеал во капиталистички систем да создаде социјална медицина² или да направи социјализација на медицината, поради што често пати доаѓал во судир со власта. Сепак полека, но сигурно почнал да гради служба според неговите концепции низ која во превентивата се насирала основната функција на здравствената заштита. Во таа негова работа постојано бил инспириран од три начела:³

- Човекот е најголемата општествена вредност,
- Здравјето на поединецот не е лично туку социјално прашање,
- Чувањето на здравјето не е должност само на поединецот туку на целото општество.

бил сменет од функцијата началник на одделението за хигиена и присилно пензиониран. Како експерт на СЗО 1955 год. престојувал во Авганистан. Египет, Судан и Етиопија. На VIII заседание на СЗО во Мексико доделен му е медал Леон Бернард што е највисоко меѓународно признание за заслуги на полето на социјалната медицина.

На јубилејната 10 годишнина од основањето на СЗО (1958 год), на која се очекувало да бидат присутни сите живи потписници на Уставот на СЗО за жал, тој не ја предводеше Југословенската делегација. Силата на бирократијата била посилна од логиката и интересите на земјата. Набргу потоа на 26 јуни 1958 год. починал.

² Социјална медицина или социјализација на медицината се занимава со проучување на социјално-економските фактори кои можат да предизвикаат болест. Социјалната хигиена воглавно се занимава со социјални болести: ТБЦ, маларија, венерични болести, незрдави живеалишта, неправилна и недоволна исхрана, уживање во наркотични сретства и т.н. Социјалната медицина предлага мерки за спречување и ублажување на овие болести. Во социјално-медицински установи се вбројуваат: епидемски установи за акутни заразни болести: маларија, венерични болести, диспанзер за ТБЦ, детски диспанзери, школски поликлиники и т.н.

³ Андрија Штампар, Пет година социјално - медицинског рада у Краљевини СХС 1920-1925, Загреб, 1925, 3-8.

Во овие начела всушност почива базата на социјално-медицинската наука. Според него, сосема наивно би било сфаќањето дека со индивидуално лекување можат да се спречат трите „камшика“ на човештвото: туберкулозата, сифилисот и маларијата. Она што посебно треба да се истакне, а што прераснало во класична парола на Штампар, било дека без етичка обнова нема народно здравје.

Штампар својата стратегија ја изнел во десет точки⁴ кои биле идентични со погледите на најголемите и најпрогресивните реформатори за унапредувањето на здравјето во светот:

1. Поважно е здравственото просветување на народот од било каков закон
2. Најважно е да се подготви теренот во една средина и да се влијае на прваилното сфаќање за здравствените прашања
3. Народното здравје не е работа и монопол на лекарот туку со него треба да се занимаваат сите. Здравјето може да се унапреди само со заедничка соработка
4. Лекарот воглавно треба да биде социјален работник
5. Лекарот не смее да биде економски зависен од пациентот зошто тоа го спречува во главните негови задачи
6. Кога е во прашање народното здравје не смее да се прави разлика меѓу економски јаки и слаби
7. Потребно е да се створи здравствена организација во која лекарот ќе го бара болниот а не болниот лекарот. Само така ќе бидат опфатени поголем број од оние чие здравје треба да се чува
8. Лекарот треба да биде народен учител
9. Прашањето на народното здравје повеќе е од економско отколку од хуманитарно значење
10. Главно место на лекарите е делување во населбите, таму каде што луѓето живеат, а не во лабораториите и ординациите.

Д-р Андрија Штампар најнапред упатил апел до сите лекари што потекнуваат од просторите на Кралството, а се наоѓале на работа по Европа и светот, да се вратат дома и да му помогнат на народот да се спаси од заразните болести. Неговиот авторитет успеал тоа и да го постигне. На овој повик се отповикале сите лекари ставајќи се на располагање на потребите на државата.

Тој добро знаел и проценил дека меѓународните организации и нивните експерти можат многу да му помогнат во спроведувањето во неговата стратегија и политика. Најголема помош успеал да добие од Хигиенската

---

⁴ Исто таму

организација на Друштвото на народите⁵ и Рокфелеровата фондација⁶. Сите тие врски со професорите на разни универзитети и со луѓето од научниот и јавниот живот биле ризница од која тој богато црпел за развој на здравствената служба во земјата. Рокфелеровата фондација дала огромни средства за изградба на социјално-медицински установи, школување и специјализација на голема број стручњаци во странство. Голем извор на средства успеал да обезбеди од Германија на име на репарации, што му овозможило во краток временски рок да направи вистинско чудо на кое му се восхитувал целиот свет.

Првите четири години, покрај низата неодојливи оперативни задачи, тој претежно работел на проучувањето на здравствената состојба на народот и приоритетните проблеми за изнаоѓање средства и начини за решавање на проблемите.

Само за пет години, во исклучително тешка економска и политичка ситуација, со својот енергичен и упорен став, успеал да создаде, во разни краишта на Кралството, 250 различни социјално-медицински установи.

Големо внимание му се посветувало на здравственото просветување. Појдовна точка во здравствената политика на Кралството била секој да мора да ги знае основите на хигиенскиот живот. За таа цел, освен разговори и предавања, биле користени големи подвижни изложби, театарски претстави, радио-предавања и филмови.

Посебно место во пропагандата и здравственото просветување заземале „школите за селски домаќинки и селски момчиња“ кои биле организирани по установите и на терен.

Значаен придонес во здравствено-просветната работа имале стручните изданија на Централниот хигиенски завод (ЦХЗ) со две редовни списанија: „Гласник“ на ЦХЗ и „Социјално-медицински преглед“.

Благодарение на неговата интензивна здравствена пропаганда, за која во странство биле прикажувани и филмови, тој добил кредити и санитарски материјал на име репарации, кои во дадениот момент биле од огромна важност.

Авторитетот на Штампар како ученик во Европа, соработник во Америка

---

⁵ Друштвото на народите, како меѓународна организација која била формирана во 1919 год. во Женева. Во рамките на Друштвото делувала хигиенска организација, со свое специјално тело наречено епидемиска комисија. Подоцна поради исклучителниот проблем со маларијата оваа комисија била преименувана во Антималарична комисија. Таа комисија во 1924 год. ја посетила Вардарска Македонија со цел, од стручен и материјален аспект да помогне во борбата со маларијата. Друштвото на народите постоело до 1941 год. кога поради тоа што не успеало да ја спречи Втората светска војна било распуштено.

⁶ Рокфелеровата Фондација (The Rockefeller Foundation), приватно добротворно друштво ја основал американскиот милијардер Рокфелер. Својата меѓународна работа поинтензивно ја започнала 1913 год. Во склоп на својата организација бил востановен “здравствен одбор” со задача стручно да се занимава исклучиво со здравствени прашања и нивната примена во пракса. Овие работи биле предвидени од фондацијата за сите подрачја во светот давајќи и при тоа приоритет на опустошената Европа.

и учител во Азија⁷, кралот Александар сакал да го искористи за политички цели, но откако Штампар не се согласил бил сменет од функцијата началник на одделението за хигиена. По воведувањето на шестојануарската диктатура настапиле неиздржливи денови за него. Во мај 1931 година на 43 возраст присилно бил пензиониран и му била забранета секаква понатамошна активност.

Во десетте години колку што Штампар бил активен интензитетот на развојот на здравството и изградбата на социјално-медицински установи во државата останал неповторлив и ненадминат во блиската и подалечната историја на Вардарска Македонија.

За десет години колку што стоел на чело на Хигиенското одделение во МНЗ, развил силна база и ги удрил темелите на современа и прогресивна организација на здравствената служба.

Дека неговата работа заслужува посебно внимание сведочат и бројните публикации на посетителите на здравствените установи во Кралството. Еден од нив бил г-дин Жак Ансел професор на Институтот за високо интернационални науки во Париз, кој ја пропатувал Вардарска Македонија и впечатоците за работата на спречувањето на заразните болести ги публикувал во својата книга и во париски „Информацион“ (Information) посветена на работата на хигиенските установи во Кралството на СХС. Во Швајцарија биле одржани радио предавања на тема - Спречувањето на малријата во Вардарска Македонија.

Штампар создал идеологија која и денес е прифатена дал концепции кои се наоѓаат во уставот на Светската здравствена организација (СЗО) и Декларацијата во Алма Ата. Бил голем лидер на здравствената политика и го создал она што никој не можел ни да си замисли, а не пак да создаде во тие услови. Неговата дефиниција „Што е здравје“⁸ била прифатена од СЗО и се

---

⁷ Така му напишал во посветата на една книга, неговиот професор во Виена, Јулиус Тандлер, пионерот на социјалната медицина, кој извршил најголемо влијание врз него.

⁸ Дефиницијата на Светската здравствена организација (СЗО), „што е здравје“ гласи: „Здравје е состојба на целосна физичка, умствена и социјална благосостојба, а не само отсуство на болест или на телесни недостатоци“.